
ระเบียบวิธีการเขียนฟิกฮ์ในกิตาบมัจลอะฮ์ อัลบัตร์ร็อยน์ของ
ชัยค์มุหัมมัด บิน อิสมาอีล อัตตาวูดียฺ อัลพะฎอนีย์

อัสมัน แดอาลี¹

บทคัดย่อ

บทความเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาชีวประวัติของชัยค์มุหัมมัด บิน อิสมาอีล อัตตาวูดียฺ อัลฟาฎอนีย์ โดยสังเขป ซึ่งเป็นปราชญ์ปัตตานีท่านหนึ่งที่มีชื่อเสียงและมีความเชี่ยวชาญทางด้านสาขาวิชาฟิกฮ์และเพื่อศึกษาวิเคราะห์กิตาบ (หนังสือ) มัจลอะฮ์ อัลบัตร์ร็อยน์ (مطلع البدرين) ซึ่งเป็นหนังสือฟิกฮ์ที่เป็นภาษามลายูที่ได้รับการยอมรับและมีการใช้ในการเรียนการสอนนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันอย่างแพร่หลาย การวิเคราะห์หนังสือเล่มนี้ผู้วิจัยจะเน้นในด้านวิธีการและลักษณะการเขียนทางด้านฟิกฮ์ของผู้แต่งซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของปราชญ์ปัตตานีในอดีตที่ได้สร้างชื่อเสียงจนเป็นที่เลื่องลือและทำให้ปัตตานีในยุคนี้กลายเป็นศูนย์กลางวิชาการอิสลามในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อีกด้วย ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพโดยเน้นการวิจัยเอกสารเป็นหลัก

สำหรับผลการวิจัยได้ค้นพบว่าเชคมุหัมมัด บิน อิสมาอีล อัตตาวูดียฺ เป็นปราชญ์ปัตตานีท่านหนึ่งที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านวิชาฟิกฮ์และมีบทบาทในการเผยแพร่วิทยาการอิสลามด้วยการแต่งหนังสือฟิกฮ์ด้วยภาษามลายู และท่านมีระเบียบวิธีการเขียนทางด้านฟิกฮ์ คือใช้ลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์ของปราชญ์ปัตตานีในการแต่งหนังสือในอดีต กล่าวคือในเนื้อหาแต่ละส่วนของหนังสือ ท่านได้สรุปและแปลเป็นภาษามลายูจากตำราต้นฉบับที่เป็นภาษาอาหรับหลายเล่มด้วยกัน ดังเช่นเนื้อหาส่วนใหญ่จะมาจากหนังสือ “فتح الوهاب” ของเชคชะกะรียา อัลอันศอริยฺ รองลงมาคือหนังสือ “حاشية الباجوري” ของเชคอิบรอฮีม อัลบาญูริยฺ และในลำดับที่สามคือหนังสือ “حاشية الجبرمي” ของเชคสุลัยมาน อัลบุญญีมียฺ นอกจากนี้ทั้งสามเล่มนี้แล้วยังมีหนังสืออื่น ๆ อีกหลายเล่มด้วยกัน เช่น หนังสือ “سبيل المهتدين” เขียนโดยชัยค์มุหัมมัดอัสซัด บิน อับดุลลอฮ์ อัลบันญารียฺ (al-Banjari) หนังสือ “نهاية المحتاج” เขียนโดยชัยค์อัสรอหมลียฺหนังสือ “شرح صحيح” เป็นหนังสือที่อิมามอันนะวะวียฺ หนังสือ “شرح صحيح مسلم” เขียนโดยอิมามอันนะวะวียฺ เช่นกัน

คำสำคัญ: ระเบียบวิธีการเขียน, ฟิกฮ์, มัจลอะฮ์ อัลบัตร์ร็อยน์, มุหัมมัด บิน อิสมาอีล อัตตาวูดียฺ อัลพะฎอนีย์

¹ Ph.D. (Fiqh and Usul al Fiqh), อาจารย์ประจำแผนกวิชากฎหมายอิสลาม วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

The Writing Method in Kitab *Matla' al-Badrayn* of Sheikh Muhammad Bin Ismail al-Daudi al-Fatani

Asman Taeali¹

Abstract

The objective of this research is to study The Biography of Sheikh Muhammad Bin Ismail al-Daudi al-Fatani, who was, a renowned Pattanian scholar and expert on Fiqh, and his fiqh book entitled *Matla' al-Badrayn*, written in Malay language and widely used in learning and teaching until today. In analytically studying this book, the researcher used a documentary research and emphasized on the methods of Sheikh's writing on Fiqh which was unique to the Pattanian scholar in the past until Pattani became the center of Islamic academy in the region of Southeast Asian.

This study found that the mentioned Pattanian scholar was an expert in Fiqh, thus playing a major role in propagating Islam through his books on Fiqh which were written in Malay language. As for the Sheikh's method of writing on Fiqh, the researcher has concluded that the Sheikh applied the unique method used by Pattanian scholars in the past. However, some parts of his book contents were summarized and translated into Malay language from other various books. Most of the contents were taken from the book "*Fath al-Wahhab*" by Sheikh Zakariya al-Ansari, "*Hashiyah al-Bajuri*" by Sheikh Ibrahim al-Bajuri and "*Hashiyah al-Bujairimi*" by Sheikh Sulaiman al-Bujairimi and other books respectively. Besides that, the researcher has found other books such as "*Subulul Muhtadeen*" by Sheikh Muhammad Arshad bin Abdullah Al-Banjari, "*Nihayatul Muhtaj*" by Imam al-Ramli, "*Al-azkar*" by Imam al-Nawawi and "*Sharh Sohih Muslim*" by Imam al-Nawawi.

Keywords: Writing Method, Fiqh, *Matla' Al-Badrayn*, Muhammad Bin Ismail al-Daudi al-Fatani

¹ Ph.D. (Fiqh and Usul al Fiqh), Lecturer of College of Islamic Studies, Prince of Songkla University Pattani Campus

1. บทนำ

หนังสือหรือกิตาบมัจญละฮอ อัลบัตร์อัยน์ (مطلع البدرين) ของชัยคัมหมัด บิน อิสมาอิล อัลดาวูดี อัลพะฎอนีย์ เป็นหนังสือที่ทรงคุณค่าทางวิชาการ และมีบทบาทในการชี้นำสังคมทางด้านการเรียนรู้กฎหมายอิสลามเพื่อสามารถนำมาปฏิบัติตามในการดำเนินชีวิต อีกทั้งยังได้มีการนำไปใช้ในการเรียนการสอนมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน หนังสือเล่มนี้มีได้แพร่หลายเฉพาะในปัตตานีเท่านั้นแต่ยังได้แพร่หลายในส่วนกลางของประเทศไทย โดยเฉพาะกรุงเทพมหานคร และประเทศเพื่อนบ้านบางประเทศอย่างเช่นมาเลเซีย อินโดนีเซีย และบรูไน เป็นต้น สำหรับประเด็นปัญหาที่เป็นสาเหตุให้ผู้วิจัยคัดเลือกหนังสือเล่มนี้ คือ เซคมุหมัด บิน อิสมาอิล อัลดาวูดี ใช้ระเบียบวิธีการเขียนหนังสือเล่มนี้อย่างไร กล่าวคือแหล่งที่มาของข้อมูลในหนังสือมาจากแหล่งใดบ้าง

จากประเด็นปัญหาข้างต้นทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์หนังสือเล่มนี้ในด้านลักษณะหรือระเบียบวิธีการเขียนและแหล่งที่มาของข้อมูลในหนังสือดังกล่าว

2. ชีวิตประวัติของชัยคัมหมัด บิน อิสมาอิล

อัลดาวูดี อัลพะฎอนีย์

2.1 เชื้อสายต้นตระกูล

สายตระกูลของท่านฝ่ายบิดาของชัยคัมหมัดคือ อิสมาอิล บิน วันอะหมัด บิน วันอิตรีส อัลพะฎอนีย์ สำหรับฝ่ายมารดาคือ

วันชัยนบ บุตรีของชัยคอดีรีส และชัยคอดีรีส ท่านนี้ก็คือน้องชายร่วมบิดามารดาเดียวกันกับชัยคุดาวูด บิน อับดุลลอฮ อัลพะฎอนีย์ (Bin Che Daud, 1992: 132)

ชัยคัมหมัด บิน อิสมาอิล อัลดาวูดี ยังมีอีกชื่อหนึ่งที่เป็นที่รู้จักกันคือ “ ชัยคินิมัด กือจิก ” ซึ่งเดิมทีเป็นชื่อที่เรียกกันภายในครอบครัวของท่านเอง และที่เรียกชื่อท่านดังกล่าวนี้ก็สืบเนื่องจากว่าชาวอาหรับในขณะนั้นเรียกท่านว่า ชัยคัมหมัด เศาะฆิร อัลพะฎอนีย์ ดังนั้นครอบครัวของท่านจึงเรียกตามแต่เรียกเป็นภาษามลายูสั้น ๆ ว่า ชัยคินิมัด กือจิก ซึ่งคำว่านิ เป็นฐานันดรศักดิ์ที่ใช้เรียกนำหน้าชื่อผู้ที่มีเชื้อกษัตริย์หรือเจ้าเมืองสำหรับคำว่า มัด มาจากคำว่ามุหมัด และกือจิกมาจากคำว่าเศาะฆิร (صغير) แปลว่าเล็ก ซึ่งต่อมาชื่อดังกล่าวนี้ก็แพร่หลายและเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไป แต่สำหรับงานเขียนแล้วท่านจะใช้ชื่อเต็มของท่านเสมอนั่นก็คือ “ชัยคัมหมัด บิน อิสมาอิล อัลดาวูดี อัลพะฎอนีย์”

2.2 สถานที่และปีเกิด

ชัยคัมหมัด บิน อิสมาอิล อัลดาวูดี เกิดที่เมืองปูเลาตุยงในรัฐตรังกานูประเทศมาเลเซีย ทั้งนี้เนื่องจากครอบครัวของท่านได้อพยพจากปัตตานีไปอาศัยที่ปูเลาตุยงแห่งนี้ซึ่งขณะนั้นเกิดศึกสงครามครั้งใหญ่ระหว่างปัตตานี เคดาห์ กลันตัน และตรังกานูกับสยามหรือประเทศไทยในปัจจุบันในปี ค.ศ. 1832 หรือ พ.ศ. 2375 (Bin Che Daud, 1992: 144)

2.3 คณาจารย์และสานุศิษย์

ส่วนหนึ่งของบรรดาอาจารย์ของชัยค์
มุหัมมัด บิน อิสมาอิล อัลดาวูดี ได้แก่

1. ชัยค์อับดุลกอดีร์ บิน อับดุลลอฮ์ อัลพะฎอนีย์ (น้องชายชัยค์ดาวูด อัลพะฎอนีย์)
2. ชัยค์หัสบุลลอฮ์ อัลพะฎอนีย์
3. ชัยค์อับดุลกอดีร์ บิน อับดุลเราะหมาน อัลพะฎอนีย์

นอกจากนี้ยังมีอาจารย์ที่เป็นชาว
อาหรับอีกหลายท่านที่ท่านได้ศึกษาหาวิชา
ความรู้ที่วะบ์ลอินดีนในครมักกะฮ์แต่ไม่ปรากฏ
ชื่อของอาจารย์เหล่านั้นแต่อย่างใด

สำหรับบรรดาลูกศิษย์ที่มีความ
ใกล้ชิดสนิทสนมกับท่านและยังเป็นที่รู้จักใน
แวดวงนักวิชาการนั้นมีดังนี้ (Che Daud,
1992: 134)

1. หัจญ์อับดุลเราะหมาน บิน หัจญ์
ชามานหรือหัจญ์อะวังก็อจิก (ภูมิลำเนาอยู่ที่บู
กิต มาร์ค,กลันตัน)
2. หัจญ์เปาะจิมูซา บิน อับดุลเราะห
มาน (ภูมิลำเนาอยู่ที่โกตาบารู,กลันตัน)
3. หัจญ์อุมร์ บิน อิสมาอิล
(ภูมิลำเนาอยู่ที่โกตาบารู, กลันตัน)
4. หัจญ์มุหัมมัดยูสุฟ บิน อะหมัด
หรือโตะเก็อนาลี (ภูมิลำเนาอยู่ที่โกตาบารู,กลัน
ตัน)
5. หัจญ์อิสมาอิล บิน หัจญ์อับดุลหะ
มีดหรือโตะเก็อนูมิง (ภูมิลำเนาอยู่ที่มาจัง,กลัน
ตัน)

2.5 การเสียชีวิต

ในช่วงปลายปี ค.ศ.1913 ชัยค์
มุหัมมัด บิน อิสมาอิล อัลดาวูดีเริ่มเป็นโรค
ความดันโลหิตสูง จนเป็นเหตุให้ท่านเสียชีวิตใน
เวลาต่อมา ซึ่งท่านได้กลับคืนสู่ความเมตตา
ของอัลลอฮ์อย่างสงบในวันเสาร์ที่ 20 เราะบิ
อุษานี ปี ฮ.ศ.1333 ตรงกับวันที่ 6 มีนาคม
ค.ศ. 1915 ในขณะที่ท่านมีอายุ 71 ปี และ
ญะนาซะฮ์ (ศพ) ของท่านถูกฝังใกล้กับหลุม
ฝังญะนะซะฮ์ของท่านหญิงเคาะดีญะฮ์สุภริยา
ท่านนบีศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะสัลลิมที่สุสาน
มะอฺลาในนครมักกะฮ์ (Che Daud, 1992:
145)

2.6 งานเขียนหรือผลงานทาง วิชาการ

งานเขียนและงานแปลเรียงเรียงของ
ท่านจะมีหลายแขนงด้วยกันได้แก่ พิกษ อุลลูดู
ดีน ตารีก (ประวัติศาสตร์) และพะลัก (ตารา
ศาสตร์) อาทิ (Bin Abdullah, 1990 : 77-78)

1. อัลบะฮ์ญะฮ์ อัลมัรฎียะฮ์ ฟิ
อัลพะวาอิตี อัลอุครอวียะฮ์ (في
البهجة المرضية بي
الفوائد الأخوية)
2. มัฎลอะฮ์ อัลบัตร์รียอน วะ มัจญ
มะฮ์ อัลบะหฺร์รียอน (مطلع البدرين وجمع البحرين)
3. อัลเกาะกะบุ อัลดูรียะ ฟิ อันนูริ อัล
มุหัมมะดี (الكوكب الدرّي في النور المحمدي)
4. อัลดรูลละฮ์สิม ฟิ อัศหาบิลกะฮ์ฟิ
วัวร์อากิม (الدر البسيم في أصحاب الكهف والرفيق)
5. วิชาหุ อัลอัฟรอหุ วะ อิศบาหุ
อัลพะลาหุ (وشاح الأفراح واصباح الفلاح)

6. อัลบะหฺรฺ อัลวาฟีย์ วันนะฮฺรฺ อัลศอไฟีย์ (البحر الوافي والنهر الصافي)

3. ระเบียบวิธีการเขียนพิกฮ์ในกิตาบมัฎละฮ์ อัลบัตร์ร็อยน์

3.1 สาเหตุของการแต่งหนังสือและที่มาของชื่อหนังสือ

ชัยคัมหมัด บิน อิสมาอีล อัลดาวูดี ได้เขียนไว้อย่างชัดเจนในบทนำ (มุกอดดิมะฮฺ) ของหนังสือเล่มนี้หลังจากที่ได้กล่าวสรรเสริญต่อเอกองคัลลอฮฺ (สุหานะฮฺวะตะอาลา) ว่า “หลังจากที่บิดาของข้าพเจ้าได้ร้องขอให้ข้าพเจ้ารวบรวมความรู้เกี่ยวกับความประเสริฐของความรู้และการศึกษาวิชาการอิสลามพร้อมด้วยความรู้เกี่ยวกับหลักการศรัทธาตลอดจนความรู้เกี่ยวกับฟิกฮฺ ซึ่งข้าพเจ้าก็ได้รวบรวมไว้หลายบทโดยที่ข้าพเจ้าทำการแปลเป็นภาษาของเรา (มลายู) เพื่อง่ายต่อการเข้าใจ และหวังว่าจะได้รับผลตอบแทนที่ดีจากอัลลอฮฺ (สุหานะฮฺวะตะอาลา)” ส่วนที่มาของชื่อหนังสือเล่มนี้ มัฎละฮฺ อัลบัตร์ร็อยน์ วะ มัจญมะฮฺ อัลบะหฺร็อยน์ ซึ่งแปลเป็นภาษาไทยว่า “ที่ขึ้นของดวงจันทร์เต็มดวงสองดวง และที่บรรจบของสองทะเล” ซึ่งท่านหัจญิมุหัมมัดเศาะฮิรฺ บิน อับดุลลอฮฺนักวิชาการอิสระฮฺวะมาเลเชียได้เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า (สัมภาษณ์, 27 ตุลาคม 2546) “ในประโยคแรกที่มีใจความว่า ที่ขึ้นของดวงจันทร์เต็มดวงสองดวงนั้นหมายถึงองค์ความรู้ที่ยิ่งใหญ่สององค์ที่ถูกรวมกันในหนังสือเล่มนี้กล่าวคือความรู้ที่เปรียบเสมือนแสงสว่าง

จากดวงจันทร์เพื่อส่องแสงให้ผู้ที่ได้ศึกษาหนังสือเล่มนี้หลุดพ้นจากความโง่เขลาในโลกนี้ และเป็นดวงจันทร์อีกดวงหนึ่งที่ส่องแสงสว่างให้ผู้ที่ศึกษาหนังสือเล่มนี้รอดพ้นจากไฟนรกในโลกอาคิเราะฮฺ สำหรับประโยคที่สองที่มีใจความว่า ที่บรรจบของสองทะเล นั้นหมายถึงหนังสือเล่มนี้ได้รวบรวมความรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการใช้ชีวิตในโลกนี้และโลกอาคิเราะฮฺ ซึ่งเปรียบเสมือนสรรพสิ่งทั้งหลายที่อยู่ในทะเลทั้งสองมาบรรจบกัน ทะเลหนึ่งคือดุนยา และอีกทะเลหนึ่งคืออาคิเราะฮฺ” นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการอีกท่านหนึ่งคือมุหัมมัด บิน อุษมาน อัลมุหัมมะดีได้เขียนบทความลงในวารสาร Pengasuh ว่า “ดวงจันทร์เต็มดวงสองดวงนั้นดวงหนึ่งหมายถึงความรู้เกี่ยวกับอูศูลุดดีน (หลักการศาสนา) และอีกดวงนั้นคือความรู้เกี่ยวกับฟิกฮฺ (กฎหมายอิสลาม) ทั้งสองความรู้ที่ยิ่งใหญ่นี้ถูกรวบรวมอยู่ในหนังสือเล่มนี้เหมือนกับว่าดวงจันทร์เต็มดวงสองดวงส่องแสงเจิดฉายขึ้นมาพร้อมกันจากทิศเดียวกัน” นักวิชาการท่านนี้มีได้อธิบายประโยคที่สองซึ่งผู้วิจัยเข้าใจว่าท่านคงตีความหมายเหมือนกันกับประโยคแรกนั่นคือทะเลหนึ่งหมายถึงความรู้เกี่ยวกับอูศูลุดดีนและอีกทะเลหนึ่งคือความรู้เกี่ยวกับฟิกฮฺนั่นเอง

สำหรับความเห็นของผู้วิจัยเกี่ยวกับความหมายของชื่อหนังสือนี้ ผู้วิจัยคิดว่าน่าจะรวมทั้งสองทัศนะเข้าด้วยกัน กล่าวคือในประโยคแรกที่มีใจความว่า ที่ขึ้นของดวงจันทร์เต็มดวงสองดวง น่าจะมีความหมายตามทัศนะ

ที่สองคือ ดวงหนึ่งหมายถึงความรู้เกี่ยวกับอูคู ลุดดีน (หลักการศาสนา) และอีกดวงนั้นคือ ความรู้เกี่ยวกับพิกษี (กฎหมายอิสลาม) ทั้งนี้ก็ เพราะว่าปราชญ์ปัตตานีในอดีตถือว่าองค์ ความรู้ทั้งสองนี้มีความสำคัญมากซึ่งไม่สามารถ แยกออกจากกันได้ จำเป็นต้องศึกษาควบคู่กัน ตลอด เปรียบดังดวงจันทร์เต็มดวงที่ส่องแสง ตลอดในยามค่ำคืน สำหรับประโยคที่สองที่มี ใจความว่า ที่บรรจบของสองทะเล น่าจะมีความหมายตามทัศนะแรกคือเป็นแหล่งความรู้ ที่ถูกรวบรวมไว้อย่างมากมายทั้งที่เป็นความรู้ที่ จะต้องใช้ในโลกรนี้และความรู้ที่จะต้องใช้ในโลกร อากิเราะฮฺ เปรียบดังทะเลที่เป็นแหล่งของ สิ่งมีชีวิตมากมาย

3.2 วิธีการเขียนบทนำ

จากการศึกษาวิเคราะห์ลักษณะหรือ วิธีการเขียนบทนำของชัยค์มุหัมมัด บิน อิสมา อิล อัลดาวูดีในหนังสือมัฎละฮอ อัลบัตร์ร็อยน์นี้ ผู้วิจัยพบว่าผู้แต่งเริ่มต้นด้วยการกล่าว สรรเสริญต่ออัลลอฮฺ (สุบหาฯ) ซึ่งถือเป็น บรรทัดฐานของการแต่งหนังสือที่เกี่ยวกับ วิทยาการอิสลามนับตั้งแต่ยุคอดีตมาปีอื่น ตอนต้น ผู้แต่งได้แนะนำชื่อของตนในฐานะผู้ แต่งหนังสือ อีกทั้งยังได้ชี้แจงถึงสาเหตุของการ แต่งหนังสือ ตลอดจนวิธีการนำเสนอใน ลักษณะการสรุปและรวบรวม เนื้อหาจาก หนังสือหลาย ๆ เล่มซึ่งถือเป็นลักษณะการ ประพันธ์หนังสือที่เป็นเอกลักษณ์ของปราชญ์ ปัตตานีโดยทั่วไป และวิธีการนำเสนอในบทนำ นี้ผู้แต่งใช้สองภาษาดูด้วยกันกล่าวคือภาษา

อาหรับผู้แต่งได้กำหนดไว้ในเครื่องหมายวงเล็บ และทำการอธิบายทีละประโยคเป็นภาษามลายู โดยใช้อักษรญาวิถ์ตัดจากเครื่องหมายวงเล็บ ดัง ตัวอย่างในหน้าแรกของบทนำดังนี้

(الحمد لله الذي شهد بوجوده جميع الكائنات سبحانه وتعالى الملك العلام القديم الباقي القائم بذاته القادر على الابداء والاعدام) سكل فوجي باكي الله توهن يغ ميقسي دغن كأذن اوله سكلين كائنات مهاسو جي اي درفد ككور اغن دان يغ مها تيغكي يغ ممفويأي كراجأن لاكي يغ امة مغمتهوي توهن يغ قديم لاكي ككل يغبر دير ي دغن ذاتن كواس اي اتس مغداد كن دان مغدمكن).

แปลได้ความว่า การสรรเสริญทั้งหมด เป็นเอกลักษณ์ของอัลลอฮ์ผู้ซึ่งสรรพสิ่งทั้งหลาย ได้เป็นประจักษ์พยานในความทรงมีของ พระองค์ มหาบริสุทธิ์ ทั้งมหาสูงส่ง ผู้ทรง ครอบครอง ผู้ทรงรอบรู้ ผู้ทรงดั้งเดิม ผู้ทรงนิ รันตร์ ผู้ทรงคงอยู่ ด้วยพระองค์เอง ผู้ทรง อานุภาพในการสร้างและทำลายสิ่งต่าง ๆ ได้ ด้วยอานุภาพของพระองค์

ยิ่งกว่านั้นผู้แต่งได้แทรกเนื้อหารองไว้ ในบทนำนี้โดยใช้ลักษณะการแต่งของชัยค์ดา วูด บิน अबดุลลอฮฺ อัลฟะฎอนีย์เป็นต้นแบบ กล่าวคือผู้แต่งได้กล่าวถึงความสำคัญและความ ประเสริฐของความรู้และการศึกษาโดยการอ้าง หลักฐานจากบรรดาหะดีษต่าง ๆ ซึ่งเป็น ลักษณะเดียวกับหนังสือบุฆยะฮฺ อัตมุลลาบ ของชัยค์ดา วูด อัลฟะฎอนีย์ และถัดจากนั้นผู้

แต่งได้กล่าวถึงการศึกษาวิชาเตาหีดในเนื้อหา
เกี่ยวกับการศรัทธาต่ออัลลอฮ์โดยเฉพาะ
คุณลักษณะของอัลลอฮ์ทั้ง 20 ประการ
ตลอดจนการศรัทธาต่อมลาอิกะฮ์ การศรัทธา
ต่อบรรดาคัมภีร์ และการศรัทธาต่อบรรดา
เราะซูล ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้ก็เป็นลักษณะ
เดียวกันกับหนังสือฮิยาเยฮ์ อัลมุตะอัลลิม และ
หนังสืออัลญะวาอิร อัซสะเนียเยฮ์ ของชัยค์ดา
วูด อัลพะฎอนีย์เช่นกัน จากการศึกษาที่ได้
เพิ่มเติมเนื้อหาเกี่ยวกับการศึกษาเตาหีดใน
หนังสือเล่มนี้แสดงให้เห็นว่าปราชญ์ปิตตานีใน
อดีตมีความตระหนักและให้ความสำคัญกับวิชา
เตาหีดเป็นอย่างมาก ถือได้ว่าเป็นวิชาความรู้ที่
จำเป็นจะต้องศึกษาและเข้าใจให้ดีก่อนที่จะไป
ศึกษาวิชาพิกษีหรือวิชาอื่น ๆ ในลำดับต่อไป

3.3 แหล่งที่มาของเนื้อหาในหนังสือ

ชัยค์มุหัมมัด บิน อิสมาอีล อัลดาวูดี
ได้กล่าวอย่างชัดเจนในหน้าแรกของบทนำ
เช่นกันว่าท่านได้แปลและรวบรวมเนื้อหาจาก
หนังสือพิกษีภาษาอาหรับที่ยืดแนวมัชฮับอัช
ชาฟีอีย์หลายเล่มด้วยกันมาเรียบเรียงไว้ใหม่ใน
หนังสือมัจญละฮ์ อัลบัตร์รอยน์นี้ ซึ่งมีใจความดังนี้
(دان اکو هيمفونکن کفد یغدمکین

ایت ستغه بارغ یغ تادافة تیاد درفندا بیراف باب
علمو فقه یغدرجمه کندي دغن بهاس کامي
سفای مغمفیرکن فهمن اتس سکل ذهن
مغیکوة اکو اکن سورهن کران مغمهارفکن
منداتغي دغن ستغه درفد کبجیکن مک اکو
هيمفونکن ددالم تألیف این بیراف مسئله یغد

اختصار کندي درفد بیلاغن بیراف کتاب اعتبار
کندي).

แปลได้ความว่า และข้าพเจ้าได้
รวบรวมเนื้อหาบางส่วนที่มีความจำเป็นจาก
หลาย ๆ หมวดที่มีอยู่ในวิชาพิกษี ซึ่งข้าพเจ้าได้
แปลเป็นภาษาของข้าพเจ้า (มลายู) ทั้งนี้ก็เพื่อ
ทำให้การเข้าใจในสิ่งที่ข้าพเจ้าจะอธิบายง่ายขึ้น
ด้วยความตั้งใจเพื่อเป็นคุณงามความดีข้าพเจ้า
จึงได้รวบรวมประเด็นปัญหามากมายไว้ใน
หนังสือเล่มนี้จากตำราหลาย ๆ เล่มที่ได้รับการ
ยอมรับอีกด้วย

จากที่ผู้วิจัยได้ศึกษาและค้นคว้ามา
พบว่าบรรดาหนังสือที่ผู้แต่งใช้เป็นแหล่งที่มา
ของเนื้อหาในหนังสือมัจญละฮ์ อัลบัตร์รอยน์นี้ มี
ดังต่อไปนี้

1) หนังสือ “فتح الوهاب” (ฟัตหุ อัล
วะฮะฮฺ) เขียนโดยชัยค์ชะกะเรีย อัลอันศอริย
(al-Ansari) ซึ่งเป็นหนังสืออธิบายเพิ่มเติม
หนังสือ “منهج الطلاب” (มันฮะญ์ อัตฏุลลาบ)
ของท่านเอง ซึ่งได้สรุปจากหนังสือ “منهاج
الطالبين” (มินฮัจญ์ อัตฏอลิบิน) ของอิมามอันนะ
วะวีย์อีกครั้งหนึ่ง และเป็นหนังสือพิกษีตาม
แนวมัชฮับอัชชาฟีอีย์ที่สำคัญอีกเล่มหนึ่งที่ชัยค์
มุหัมมัด บิน อิสมาอีล อัลดาวูดีได้ใช้เป็นตำรา
อ้างอิงในหนังสือมัจญละฮ์ อัลบัตร์รอยน์เช่นกัน
ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่าง ในบทที่ 7 ว่าด้วย
บทบัญญัติเกี่ยวกับการประกอบพิธีหัจญ์ หน้า
68 บรรทัดที่ 9 ดังนี้ :

(باب الواقيت) اين سوات باب فد
ميتاكن ميقات حج دان عمره (برمول) باكي حج
دان عمره ايت دوا ميقات زماني دان مكاني مك
ميقات زماني نسبه باكي حج يأت بولن شوال
دان ذوالقعدة هغك فجر مالم بيغ كسفوله درفد
ذي الحجة مك حك احرام سسئورغ دغن حج
اتو احرام مطلق فد لايں درفد بولن حج يغترسيوة
جاتوه احرام احرام عمره.

แปลได้ความว่า นี่คือนมวตหนึ่งที
อธิบายเกี่ยวกับมีก้อต ของการประกอบพิธี
หัจญ์และอุมเราะฮฺ กล่าวคือในการประกอบพิธี
หัจญ์ และอุมเราะฮฺนั้นจะมีสองมีก้อตด้วยกัน
คือมีก้อตชะมานี (เกี่ยวกับช่วงเวลา) และมี
ก้อตมะกานี (เกี่ยวกับสถานที่) ซึ่งมีก้อตชะ
มานีในการประกอบพิธีหัจญ์นั้นคือเดือนเซ
วาล และซุลเกาะฮฺจนจนถึงตอนเช้าตรูของ
วันที่สิบของเดือนซุลหิจญะฮฺ ดังนั้นถ้าหากผู้ใด
ครองอิหฺรอมเพื่อประกอบพิธีหัจญ์หรือครองอิ
หฺรอมมุฎลักในเดือนอื่นนอกเหนือจากเดือนที่
ได้กำหนดไว้ นั้น ถือว่าเป็นการครองอิหฺรอมเพื่อ
ทำอุมเราะฮฺโดยปริยาย

ประโยคข้างต้นเป็นส่วนหนึ่งใน
หนังสือ ฟัตหุ อัลวะฮฮาบ เล่ม 1 หน้า 136
ซึ่งเนื้อหาเดิมในหนังสือดังกล่าวคือ:

(باب الواقيت) للنسك زماناً ومكاناً
(زمانيتها لحج) أي للاحرام به (من) أول (شوال
الى فجر) عيد (نحرفلو أحرم) به أو مطلقاً (حلال
في غيره انعقد) إحرامه بذلك (عمره).

แปลได้ความว่า นมวต ว่าด้วยมีก้อต
ในการประกอบพิธีหัจญ์นั้นจะประกอบด้วยมี
ก้อตที่เกี่ยวกับช่วงเวลาและสถานที่ สำหรับ
ช่วงเวลาในการครองอิหฺรอมเพื่อประกอบพิธี
หัจญ์จะเริ่มต้นในวันที่หนึ่งของเดือนเซวาล
จนถึงเช้าตรูของวันอีด (วันที่สิบของเดือนซุล
หิจญะฮฺ) ดังนั้นถ้าหากผู้ใดครองอิหฺรอมเพื่อ
ประกอบพิธีหัจญ์ในเดือนอื่นนอกเหนือจาก
เดือนที่ได้กำหนดไว้ นั้น ถือว่าเป็นการครองอิห
รอมเพื่อทำอุมเราะฮฺ (โดยปริยาย)

2) หนังสือ “حاشية الباجوري” (หาซียะฮฺ อัลบัจูรียฺ) เขียนโดยชัยค้อบรอลฮีม อิบน์
มุหัมมัด อัลบัจูรียฺ (al-Bajuri) ซึ่งเป็นหนังสือ
ที่อธิบายเพิ่มเติมจากคำอธิบายที่ยังไม่สมบูรณ์
ของชัยค้อบรูน กอลิม อัลฆะซียฺ ที่ได้ทำการ
อธิบายเนื้อหาหรือมะตัน (متن) ของอัลกอฎียฺ
อะบี ชุญญาอ พอสัจเขปเท่านั้น ดังนั้นหนังสือ
เล่มนี้ จึงเป็นการรวบรวมหนังสือสามเล่มมา
เป็นหนังสือเล่มเดียวกันคือ มะตันอะบีชุนญาอ
หรือมะตัน อัลฆอเยฮฺ วัตตกริบของอัลกอฎียฺ
อะบีชุนญาอ หนังสืออธิบายมะตันอะบีชุนญาอ
ของ อิบน์ กอลิม อัลฆะซียฺ และหนังสือ หา
ซียะฮฺ อัลบัจูรียฺ ของชัยค้อบรอลฮีม อัลบัจูรียฺ
นั่นเอง และจากตัวอย่างบางส่วนใน
หนังสือมัฎละฮอ อัลบัคร็อยน์ที่ชัยคัมหมัมมัด บิน
อิสมาอิล อัลดาวูดี ได้แปลและเรียบเรียงไว้ดัง
ตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่าง ในบทที่ 1 ว่าด้วยบทบัญญัติ
เกี่ยวกับการทำความสะอาดหรืออ้ฎญาฮฺ
เราะฮฺ หน้า 14 บรรทัดที่ 24 ดังนี้

(فصل في ذكر شيء من الأعيان
المتنجسة وما يطهر منها بالدباغ وما لا يطهر منها)
این سوات فصل فدا میاتکن سسوات درفد عین
یغ منتجس دان بارغ یغسوچی درفدان دغن
دسامقکندی دان بارغ یغ تیاد سوچی درفدن
(برمول) کولیه یغکی سکلینن سوچی دغن
سامقکندی سماء یغکی بناتغ یغ دماکندی دان
لاین).

แปลได้ความว่า ตอนว่าด้วยสิ่งที่ถูก
นะญิส (สิ่งสกปรก) ซึ่งบางชนิดก็สามารถทำให้
สะอาดได้และบางชนิดก็ไม่สามารถทำให้
สะอาดได้ด้วยการฟอก ดังนั้นหนังสือทุกชนิด
สามารถทำให้สะอาดด้วยการฟอก ทั้งนี้ไม่ว่าจะ
เป็นหนังสือของซากสัตว์ที่อนุหมัดและอื่น ๆ (ไม่
อนุหมัดให้รับประทานเนื้อได้)

ประโยคข้างต้นเป็นส่วนหนึ่งใน
หนังสือหาซียะฮ์ อัลบาญรีย์เล่มที่ 1 หน้า 43
ซึ่งมีเนื้อหาดังนี้

فصل: في ذكر شيء من الأعيان
المتنجسة، وما يطهر منها بالدباغ، وما لا يطهر
(وجلود الميتة) كلها (تطهر بالدباغ) سواء في
ذلك ميتة مأكول اللحم وغيره.

แปลได้ความว่า ตอนว่าด้วยสิ่งที่เป็
นะญิส (สิ่งสกปรก) ซึ่งบางชนิดก็สามารถทำให้
สะอาดได้และบางชนิดก็ไม่สามารถทำให้
สะอาดได้ด้วยการฟอก ดังนั้นหนังสือทุกชนิด
สามารถทำให้สะอาดด้วยการฟอก ทั้งนี้ไม่ว่าจะ

เป็นหนังสือของซากสัตว์ที่อนุหมัดและอื่น ๆ (ไม่
อนุหมัดให้รับประทานเนื้อได้)

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่าผู้แต่ง
คือชัยคัมหมัด บิน อิสมาอีล อัลดาวูดี ได้
นำเอาเนื้อหาบางส่วนจากหนังสือดังกล่าวแปล
เป็นภาษามลายูด้วยความพิถีพิถัน และชัดเจน
ตามหลักไวยากรณ์ภาษาอาหรับ อีกทั้งยังได้
อ้างอิงความเดิมของหนังสือดังกล่าวในประโยค
แรกที่เป็นภาษาอาหรับอีกด้วย ซึ่งถือเป็น
ลักษณะหนึ่งในการแต่งหนังสือของปราชญ์
ปัตตานีในอดีต สำหรับรายละเอียดในเนื้อหา
ข้างต้นจะเกี่ยวกับวิธีการที่จะทำให้สามารถ
นำเอาหนังสือของซากสัตว์ทุกชนิดทั้งที่อนุหมัดและ
ไม่อนุหมัดรับประทานเนื้อได้มาทำให้สะอาดและ
สามารถใช้ประโยชน์ได้ด้วยวิธีการฟอก แต่ทั้งนี้
ยกเว้นหนังสุนัขและสุกรถึงแม้จะใช้วิธีการฟอก
ก็ไม่สามารถทำให้สะอาดได้

3) หนังสือ “التجريد لنفع العبيد”

(อรรถัจญ์ริฎ ลินฟอ อัลอะบีด) หรือเป็นที่รู้จัก
กันว่าหนังสือ “حاشية البجيرمي” (หาซียะฮ์ อัล
บุญัยรียะ) เขียนโดยชัยคัสลุyman อัลบุญัยรียะ
(al-Bujairimi) ซึ่งเป็นหนังสือที่อธิบายเพิ่มเติม
ในหนังสือ “منهج الطلاب” (มันฮะญ์ อัตุลลาบ)
ของชัยคชะกะรียะ อัลอันศอริยะ หนังสือเล่มนี้
ถือว่าเป็นหนังสือพิกฮ์อีกเล่มหนึ่งที่บรรดา
ปราชญ์ปัตตานีในอดีตได้ให้ความสำคัญ
เช่นเดียวกับชัยคัมหมัด บิน อิสมาอีล อัลดาวู
ดี ที่ได้นำเอาเนื้อหาบางส่วนจากหนังสือเล่มนี้
มารวบรวมไว้ในหนังสือมัจญละฮ์ อัลบัคร็อยน์
ของท่าน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่าง ในบทที่ 2 ว่าด้วยบทบัญญัติ
เกี่ยวกับการละหมาด หน้า 44 ในเชิงอรรถ
หมายเลข 2 ดังนี้

قوله دهارفكن دافة حاجتش فديف
وقت مك دكهندق دغن تيف وقت ايت ماس يغ
تياد موتسكن سفر سفرت سهاري اتو دوا هاري
اتو تيك هاري مك تياد دكهندي دغن تيف وقت
ايت تيف لحظة

แปลได้ความว่า ในการเดินทางนั้น
ขอให้ผู้เดินทางตั้งเจตนาอยู่ทุก ๆ เวลาว่ามีธุระ
จำเป็นที่จะต้องดำเนินการ และตลอดเวลาใน
ที่นี้ก็หมายถึงระยะเวลาที่ไม่ทำให้การเดินทาง
สิ้นสุดลงเช่น หนึ่งวัน สองวัน หรือสามวัน และ
ทั้งนี้มิได้หมายความว่าทุก ๆ เวลานั้นคือทุก ๆ
วินาที

ข้อความข้างต้นเป็นส่วนหนึ่งใน
หนังสือหาซียะฮฺ อัลบัยรียีในเล่มที่ 1 หน้า
355 บรรทัดที่ 3 ซึ่งมีเนื้อหาเดิม ดังนี้

(وقوله كل وقت مراده مدة لا تقطع
السفر كيوم أو يومين أو ثلاثة فليس المراد بكل
وقت كل لحظة)

แปลได้ความว่า และคำกล่าวที่ว่า
ทุก ๆ เวลานั้น หมายถึงช่วงเวลาที่ไม่ทำให้การ
เดินทางสิ้นสุดลง เช่น หนึ่งวัน สองวัน หรือสาม
วัน และทั้งนี้มิได้หมายความว่าทุก ๆ เวลานั้น
คือทุก ๆ วินาที

จากตัวอย่างดังกล่าวจะสังเกตเห็นได้
ว่าในการคัดลอกเนื้อหาในหนังสือหาซียะฮฺ อัล
บัยรียีนั้น บางครั้งผู้แต่งก็ได้มีการแปลและ

สรุปเป็นภาษามลายูดังเช่นตัวอย่างแรก และ
บางครั้งผู้แต่งก็คัดลอกเป็นภาษาอาหรับ และ
เนื้อหาดังกล่าวผู้แต่งก็จะเขียนในลักษณะการ
อธิบายเพิ่มเติมของผู้แต่งเองไว้ในเชิงอรรถ

4) หนังสือ “سبيل المهتدين” (สะบีล
อัลมุฮตะดีน) เขียนโดยชัยคัมหมัดอัรซัด บิน
อับดุลลอฮฺ อัลบันญารีย์ (al-Banjari) ซึ่งเป็น
หนังสือพิกษีภาษามลายูที่มีความสำคัญและ
ได้รับการยอมรับในหมู่ปราชญ์ปัตตานีในอดีต
และนักวิชาการอิสลามในปัจจุบันอีกเล่มหนึ่ง
เช่นเดียวกับชัยคัมหมัด บิน อิสมาอิล อัลดาว
ดี ที่ได้นำเอาเนื้อหาบางส่วนในหนังสือเล่มนี้
ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่าง ปรากฏในเชิงอรรถ
หมายเลข 2 ในหน้า 23 ดังนี้

(دان تله اجماع سكلين علماء اتس
بهواسن تيمم ايت ترتتو اي فد موکا دان دوا
تاغن جوا دان جك تيمم در فد حدث. بسر
سكاليفون)

แปลได้ความว่า และบรรดาอุละมาอ์
ได้มีมติเป็นเอกฉันท์ว่าวัยวะที่จะต้องตะยัม
มุมนั้นคือโบหน้าและมือทั้งสองข้างเท่านั้น
แม้ว่าจะเป็นการตะยัมมุมนในกรณีชำระหะดัษ
ใหญ่ก็ตาม

ข้อความข้างต้นเป็นข้อความเดียวกับ
ในหนังสือสะบีล อัลมุฮตะดีนที่ปรากฏในเล่มที่
1 หน้า 113 ถึง 114 ซึ่งมีข้อความดังนี้

(دان اجماع سكلين علماء اتس بهوسن
تيمم ايت ترتتو اي فد موکا دان دوا تاغن جوا)

دان جك ادا تيمم ايت درفد حدث بسر
سكاليفون)

แปลได้ความว่า และบรรดาอุละมาอ์
ได้มีมติเป็นเอกฉันท์ว่าวัยวะที่จะต้องตะยัมมุมนั้นคือโบหน้าและมือทั้งสองข้างเท่านั้น แม้ว่า
จะเป็นการตะยัมมุมนในกรณีชำระหะดัซใหญ่ ก็
ตาม

5) หนังสือ “ نهایة المحتاج ” (นียายะตุ
อัลมุตาัจญ์) เขียนโดยชัยคัรรัมลีย์ (al-
Ramli) ซึ่งเป็นหนังสือที่อธิบายเพิ่มเติมใน
หนังสือมินฮาญ์ อัตฏอสิบีนของอิมามอันนะวะ
วีย์ และถือได้ว่าเป็นหนังสือพิกฮ์ตามแนวมัซฮับ
อัชชาฟีอีที่มีความสำคัญอีกเล่มหนึ่งที่บรรดา
ปราชญ์ปัตตานีในอดีตใช้เป็นแหล่งอ้างอิงหลัก
ในการแต่งหนังสือพิกฮ์ และชัยคัมหัมมัด บิน
อิสมาอีล อัลดาวูดีก็ได้นำเอาเนื้อหาบางส่วน
ของหนังสือเล่มนี้มาอ้างในหนังสือมัจลอะฮ์ อัล
บัตร์ร็อยน์ของท่านเช่นเดียวกัน ดังตัวอย่าง
ต่อไปนี้

ในบทที่ 11 ว่าด้วยบทบัญญัติ
เกี่ยวกับการซื้อขาย หน้า 91 บรรทัดที่ 27
ดังนี้ :

(دان جك) بركات بايغ اكو
جوالکنديکو اکن این دغن سربو دان این دغن
سرائوس دان دترما اوله مشتري اکن ساله سوات
درفد کدوان دغن عينن فدان تردد دان یغ او جهن
تياد صح اي کران تياد مطابقه ايجاب باكي قبولن
دان تياد دتيليك کفد بهواسن تيف درفد کدوان
ايت عقد یغ اسیغ دغن سنديرين.

แปลได้ความว่า ถ้าหากผู้ขายกล่าว
ว่า ข้าพเจ้าขายสิ่งของชิ้นนี้ให้แก่ท่านในราคา
หนึ่งพันและสิ่งของชิ้นนั้นในราคาหนึ่งร้อย
โดยผู้ซื้อได้กล่าวคำสนองรับหนึ่งในสองนั้นมี
ทัศนะที่แตกต่างกัน แต่ทัศนะที่ถูกต้องคือเป็น
การซื้อขายที่เป็นโมฆะ ทั้งนี้เนื่องจากว่าคำ
เสนอของผู้ขายกับคำสนองของผู้ซื้อนั้นไม่
สอดคล้องกันระหว่างคำเสนอกับคำสนอง และ
ไม่ถือว่าเป็นการกล่าวคนละครั้งกัน

ประโยคข้างต้นเป็นคำกล่าวของชัยคั
รรัมลีย์ในหนังสือนียายะตุ อัลมุตาัจญ์
เล่ม 3 หน้า 384 ซึ่งเนื้อหาเดิมในหนังสือดัง
กล่าวคือ :

وفي بعتك هذا بألف وهذه بمائة وقبل
أحدهما بعينه تردد، والأوجه عدم الصحة لانتفاء
مطابقة الإيجاب للقبول ولا نظر إلى أن كلا عقد
مستقل.

แปลได้ความว่า และในกรณีที่ผู้ขาย
กล่าวว่า ข้าพเจ้าขายสิ่งของชิ้นนี้ให้แก่ท่านใน
ราคาหนึ่งพันและสิ่งของชิ้นนั้นในราคาหนึ่งร้อย
โดยผู้ซื้อได้กล่าวคำสนองรับหนึ่งในสองนั้นมี
ทัศนะที่แตกต่างกัน แต่ทัศนะที่ถูกต้องคือเป็น
การซื้อขายที่เป็นโมฆะ ทั้งนี้เนื่องจากว่าคำ
เสนอของผู้ขายกับคำสนองของผู้ซื้อนั้นไม่
สอดคล้องกันระหว่างคำเสนอกับคำสนอง และ
ไม่ถือว่าเป็นการกล่าวคนละครั้งกัน

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่าชัยคั
มหัมมัด บิน อิสมาอีล อัลดาวูดี ได้ทำการ
อธิบายเพิ่มเติมในส่วนที่ยังไม่ชัดเจนเท่าที่ควร

ดังเช่นในเนื้อหาเดิมที่เป็นภาษาอาหรับมิได้ระบุ
ว่าประโยคแรกเป็นคำกล่าวของใครและ
ประโยคถัดมานั้นใครเป็นผู้กล่าวตอบรับซึ่งท่าน
ชัยค์มุหัมมัด บิน อิสมาอิล อัตตาวัฏีได้ระบุไว้
ชัดเจนโดยเพิ่มคำในประโยคแรกว่า “بيع”
แปลว่า “ผู้ขาย” และในประโยคที่สองว่า
“مشتري” แปลว่า “ผู้ซื้อ” ซึ่งทำให้ผู้อ่านเข้าใจ
ได้ง่ายขึ้น

นอกจากหนังสือพิกษีทั้งห้าเล่มตามที่ได้
กล่าวมาแล้วข้างต้น ชัยค์มุหัมมัด บิน อิสมา
อิล อัตตาวัฏี ยังได้นำเอาเนื้อหาบางส่วนจาก
หนังสือหะดีษอีกด้วย ดังนี้

1) หนังสือ “الأركان” (อัลอัครา)
เป็นหนังสือที่อิมามอันนะวะวีได้รวบรวมหะ
ดีษต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับบทบัญญัติพิกษีและบทขอ
พรต่าง ๆ ซึ่งเป็นหนังสือที่ใช้ในการอ้างอิงของ
บรรดาปราชญ์ปัตตานีในอดีต และชัยค์มุหัมมัด
บิน อิสมาอิล อัตตาวัฏี ก็ได้อ้างอิงบางส่วนใน
หนังสือมัจญละฮ์ อัลบัตร์ร็อยน์ ดังตัวอย่างในหน้า
139 ดังนี้

(دان مبيوة اوله امام نووي ددالم اذكار
تله اجماع علماء اتس بهوا دعاء باكي سكل ميت
مبيري منفعة اكن مريكيت دان سمفي اكن
مريكيت فهلان)

แปลได้ความว่า และอิมามนะวะวี
ได้กล่าวในหนังสืออัลอัคราว่า บรรดาอุละมาฮ์
ได้มีมติเป็นเอกฉันท์ว่า การขอพรเพื่ออุทิศส่วน
กุศลให้แก่ผู้ตายนั้น ทำให้เกิดคุณประโยชน์แก่

ผู้ตายและผลบุญเหล่านั้นก็จะถูกส่งถึงพวกเขา
ด้วย

ข้อความข้างต้นเป็นส่วนหนึ่งจาก
หนังสืออัลอัคราในหมวดเกี่ยวกับสิ่งที่สามารถ
อุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ตายจากบุคคลอื่น ซึ่งมี
เนื้อหาเดิมดังนี้

(أجمع العلماء على أن الدعاء للأموات

ينفعهم و يصلحهم بوابه)

แปลได้ความว่า บรรดาอุละมาฮ์มี
ความเห็นเป็นเอกฉันท์ว่า การขอพรให้แก่ผู้ตาย
นั้น จะเป็นคุณประโยชน์สำหรับพวกเขาและ
ผลบุญในการขอพรก็จะถูกส่งถึงพวกเขา

2) หนังสือ “شرح- صحيح مسلم”
(ซัรหุ เศาะฮีหฺมุสลิม) เขียนโดยอิมามอันนะวะ
วี (al-Nawawi) เช่นเดียวกัน เป็นหนังสือที่
อธิบายตัวบทหะดีษต่าง ๆ ของอิมามมุสลิม ซึ่ง
ล้วนแต่เป็นหะดีษที่เศาะฮีหฺและครอบคลุม
ทุก ๆ ด้านของวิทยาการอิสลาม ทั้งที่เป็นพิกษี
เตาฮีด และอัคลาท เป็นต้น ชัยค์มุหัมมัด บิน
อิสมาอิล อัตตาวัฏีก็ได้อ้างอิงเนื้อหาบางส่วนจาก
หนังสือเล่มนี้ ดังตัวอย่างในหน้า 139 ดังนี้

(تله بركات امام نووي ددالم شرح
مسلم برمولى يغ مشهور درفد مذهب امام شافعي
بهواسن تياد سمفي فهلان كفد ميت دان بركات
ستغه أصحاب الشافعي سمفي فهلان باكي ميت)

แปลได้ความว่า อิมามนะวะวีได้
กล่าวในหนังสือซัรหุ มุสลิมว่า ทศนะที่มี
น้ำหนักมากกว่าในมัซฮับอัชชาฟีอีย์คือ ผลบุญ
จากการอ่านอัลกุรอานนั้นไม่สามารถอุทิศส่วน

กุศลถึงผู้ตายได้ และทัศนะของอุละมาอ์บางคน
ในมัซฮับอัชชาฟีอียกกล่าวว่าผลบุญดังกล่าวอุทิศ
ส่วนกุศลถึงผู้ตายได้

ข้อความข้างต้นเป็นส่วนหนึ่งจาก
หนังสือซุรหุ เศาะฮิหฺมุสลิม ซึ่งเนื้อหาเดิมคือ

(فالْمَشْهُورُ مِنْ مَذْهَبِ الشَّافِعِيِّ أَنَّهُ لَا
يُصَلُّ ثَوْبًا إِلَى الْمَيِّتِ وَقَالَ بَعْضُ أَصْحَابِهِ يُصَلُّ
ثَوْبًا إِلَى الْمَيِّتِ)

แปลได้ความว่า ทัศนะที่มีน้ำหนัก
มากกว่าในมัซฮับอัชชาฟีอีคือ ผลบุญจากการ
อ่านอัลกุรอานนั้นไม่สามารถอุทิศส่วนกุศลถึง
ผู้ตายได้ และทัศนะของอุละมาอ์บางคน
ในมัซฮับอัชชาฟีอียกกล่าวว่าผลบุญดังกล่าวอุทิศ
ส่วนกุศลถึงผู้ตายได้

สรุปท้ายบท

จากการวิจัยเรื่องระเบียบวิธีการ
เขียนพิกฮ์ในกิตาบมัจลอะฮ์ อัลบัตร์ร็อยน์ของ
ชัยคัมหมัด บิน อิสมาอีล อัลดาวูดี
อัลพะฎอนีย์ข้างต้น พบว่า ท่านมีระเบียบ
วิธีการเขียนหนังสือทางด้านพิกฮ์ ดังนี้

1. ลักษณะหรือวิธีการเขียนบทนำ
ของชัยคัมหมัด บิน อิสมาอีล อัลดาวูดีใน
หนังสือมัจลอะฮ์ อัลบัตร์ร็อยน์นี้ ผู้วิจัยพบว่าผู้
แต่งได้ชี้แจงถึงสาเหตุของการแต่งหนังสือ
ตลอดจนวิธีการนำเสนอในลักษณะการสรุป
และรวบรวม เนื้อหาจากหนังสือหลาย ๆ เล่ม
ซึ่งถือเป็นลักษณะการประพันธ์หนังสือที่เป็น
เอกลักษณ์ของปราชญ์ปัตตานีโดยทั่วไป และ

วิธีการนำเสนอในบทนำนี้ผู้แต่งใช้สองภาษา
ด้วยกันกล่าวคือภาษาอาหรับผู้แต่งได้กำหนดไว้
ในเครื่องหมายวงเล็บและทำการอธิบายทีละ
ประโยคเป็นภาษามลายูโดยใช้อักษรอาหรับ
จากเครื่องหมายวงเล็บ

2. ชัยคัมหมัด บิน อิสมาอีล อัลดาวู
ดีได้กล่าวอย่างชัดเจนในหน้าแรกของบทนำ
เช่นกันว่าท่านได้แปลและรวบรวมเนื้อหาจาก
หนังสือพิกฮ์ภาษาอาหรับที่ยึดแนวมัซฮับอัช
ชาฟีอีหลายเล่มด้วยกันมาเรียบเรียงไว้ใหม่ใน
หนังสือมัจลอะฮ์ อัลบัตร์ร็อยน์นี้

3. ชัยคัมหมัด บิน อิสมาอีล อัลดาวู
ดี อัลพะฎอนีย์ได้สรุปและแปลเป็นภาษา
มลายูจากหนังสือต้นฉบับที่เป็นภาษาอาหรับ
หลายเล่มด้วยกัน ดังเช่นเนื้อหาส่วนใหญ่จะ
มาจากหนังสือ “فتح الوهاب” (ฟัตหุ อัลวะฮะฮ์
ฮาบ) ของเชคชะกะรียา อัลอันศอริย์ รองลงมา
คือหนังสือ “حاشية الباجوري” (ฮาชียะฮ์ อัลบาญู
รีย์) ของเชคอิบรอฮีม อัลบาญูรีย์ และในลำดับ
ที่สามคือหนังสือ “حاشية البجيرمي” (ฮาชียะฮ์
อัลบัจญีร์มีย์) ของเชคสุลัยมาน อัลบัจญีร์มีย์
เป็นต้น

4. นอกจากทั้งสามเล่มนี้แล้วยังมี
เนื้อหาบางส่วนซึ่งเป็นส่วนน้อยที่ชัยคัมหมัด
บิน อิสมาอีล อัลดาวูดี อัลพะฎอนีย์ได้สรุป
และแปลเป็นภาษามลายูจากหนังสือต้นฉบับที่
เป็นภาษาอาหรับเช่นกัน เช่น หนังสือ “سبيل
المهتدين” (สะบิล อัลมุฮตะดีน) เขียนโดยชัยคัม
หมัดมัตฮ์ อับดุลลอฮ์ อัลบันญารี (al-
Banjari) หนังสือ “حماية المحتاج” (นิฮายะตุ อัล

มูหฺตาจญ์ เขียนโดยชัยค์อรรอมลีย์ (al-Ramli) (ซัรหฺ เศาะฮ์ฮิมุสลิม) เขียนโดยอิมามอันนะวะ
หนังสือ “رَوَايَا” (อัลอซกาฎ) เป็นหนังสือที่อิมามอันนะวะ
เขียนโดยอิมามอันนะวะวีย์ (al-Nawawi) เป็นต้น
หนังสือ “شرح صحيح مسلم”

บรรณานุกรม

- _____. (1997). Sahih Muslim bi Sharh al-Nawawi. 4th ed. Beirut : Dar al-Ma ‘arifah.
- _____. (2001) b. Ulama Besar dari Fatani. 1st ed. Selangor : University Kebangsaan Malaysia.
- al-Ansari, Zakariya Ibn Muhammad. n.d. Fath al-Wahhab. Jeddah : Al-Haramayn.
- al-Bajuri, Ibrahim Ibn Muhammad. (1996). Hashiyah al-Bajuri. 1st ed. Beirut : Dar Ihya al-Turath.
- al-Banjari, Muhammad Arshad Bin Abdullah. n.d. Sabil al-Muhtadin. Penang : Dar al-Ma ‘arif.
- al-Bujairimi, Sulaiman Ibn Muhammad. (1950). Hashiyah al-Bujairimi. Egypt : Mustafa al-Babi al-Halabi.
- al-Daudi, Muhammad Bin Ismail. (1984). Matla ‘a al-Badrayn. Pattani : Matba ‘ah Bin Halabi.
- al-Nawawi, Yahya Ibn Sharaf. (2001). al-Azkar. 8th ed. Riyadh : Dar al-Huda.
- al-Ramli, Muhammad Ibn Ahmad. (1983). Nihayat al-Muhtaj. Beirut : Dar al-Fikr.
- Bangnara , A. (1977). Fatani Dehulu dan Sekarang. 1st ed. s.l. : Penyelidikan Angkatan Fatani.
- Bin Abdul Kadir, Muhd Najib. (2001). “ Shaykh Muhammad Bin Ismail Daudi al-Fatani : Peranan dan Sumbangannya Dalam Dakwah Islamiah” In Nadwah Ulama Nusantara 1. Pattani : Kolej Pengajian Islam, Prince of Songkla University.
- Bin Che Daud , Ismail. (1992). Tokoh-tokoh ‘Ulama ‘a Semenanjung Melayu (1). Kelantan. Majlis Ugama Islam dan Adat Istiadat Melayu Kelantan.
- Bin Haji Ahmad , Zakariya. (2002). Matla’ al-Nurain. Kedah : Pustaka Dar al-Salam.
- Bin Mohammad, Abdul Basir. (2001). “ Pengaruh Kitab Fath al- Wahhab Kepada Penulisan Kitab Matla’ al- Badrayn : Kajian Tertumpu Kepada Tajuk Ma Tutlifu al- Baha ‘im”,In Nadwah Ulama Nusantara 1 . Pattani : Kolej Pengajian Islam, Prince of Songkla University.
- Bin Yahya , Abd al-Ghani. (1988). Suluh Matla’ al-Badrayn. Johor : Pustaka Hussain.
- Fathi, Ahmad. (2001) a. Pengantar Sejarah Patani. Kelantan : Pustaka Aman.

